

BEHÇET NECATİGİL ESERLERİ SÖZLÜĞÜ

VE BİR NOT (2)

ALİ ÖZGÜR ÖZKARCI

Zebra: Zebra, Behçet Necatigil'in son dönem şiir kitaplarından biri. 1973'te yayımlanmış. Behçet Necatigil adanmış bir şair. Sürekli kendi kozasını ören, o koza bittikten sonra en başa dönüp başka bir kozayı örmeye koyulan, şiir yazmak ve şiir üzerine düşünmek konusunda bıkmak usanmayan biri. Belki de bu yönü, bir kitap ismi olarak seçtiği bir hayvanın özelliklerinde aranabilir. Zebra, estetik olarak muazzam güzellikte bir hayvandır, derisinde taşıdığı siyah beyaz renkler sanki bir düzeni imler gibidir. Bu iki zıt renk, birbirleriyle o kadar uyumludurlar ki bu zıtlığı ayırt edemezsiniz kimi zaman... Her adanmış ömür de olan siyah ve beyaz karşıtlığı, Necatigil için de söylenebilir. Ama şairin ortaya koyduğu estetik, iki ana kütle-nin ya da iki ayrı şeyin iç içe geçtiği bir aralığı tarif eder. Modern olan ile eskiye olan aitlik duygusunun kesiştiği yerdir kimi zaman bu, kimi zaman da *Kareler*'deki şiirlerinde olduğu gibi, iki ayrı dizgenin kendini ayrı ayrı ifade ettiği anlamsal tutanaklar oluverirler. Sanki *İki Başına Yürümek* kitabındaki gibi, iki farklı anlamın sırt sırta vermesi gibidir. Elbette bunlar, *Zebra*'nın Necatigil şiirinin kendi nesnellığının bizlerde uyandırdığı anlamlarla sınırlı.

İnce bir kitaptır *Zebra*. Aynı adlı şiirle başlar. Tipik bir Behçet Necatigil şiiri. Yatay geometri yine iş başındadır!

"Üstüne düşme yan/ Örnekler üzerinde/ Tipik bir direnme./.../ Gömülse de---uçar/ Kona kana bir dala arada/Sonsuza göçmen kuş./.../Zebra!/ Bir sirkten öteğine gez/ Dirilirim,--- diriniz!./.../ Karşılıklı bir nenni ninni/ Kı-rallar da kul bu sarayda/ Bir otel otello." (B.Necatigil, *Bütün Eserleri*, *YKY-Delta*, s. 379.)

Mektuplar: Behçet Necatigil, en çok mektup yazan şairlerden biridir herhalde. Mektup yazma konusunu ikiye ayırmanın bilinciyle söylüyoruz bunları elbette. Neticede iki türlü mektup vardır, bir yayımlanmayanlar bir de yayımlanabilenler. (Gönderilenler ve gönderilmeyenler olarak da ikiye ayırabiliriz mektupları ama bu daha çok kategori dışı bir tasnif olur.) Yayımlanabilenler arasında, Behçet Necatigil'in en çok mektup yazan şairlerden biri olduğu görülüyor, Nâzım Hikmet kadar mektup yazmış biri olmasa da... Ama Necatigil'in Nâzım Hikmet kadar uzun yıllar hapis yatmamasına rağmen, bize ulaşan mektuplarının hatırı sayılır sayıda olduğu da unutulmamalı. Mektupları üçe ayrılıyor Necatigil'in. Birincisi, yakın bulduğu arkadaşlarıyla olan mektupları; ikincisi, yayıncılarla; misal, *Kareler Aklar* kitabı için o dönem Bilgi Yayınevi'nin koordinatörü olan Attilâ İlhan ile yazışmalarına benzer olan mektupları; üçüncüsü genç şairler ve yazarlarla olan yazışmalarıdır. Sonuncusundan başlayacak olursak, gençlerle yazışan Necatigil'in

tek kişilik bir okul tavrı hemen göze çarpar. İkincil olarak tasnif ettiğimiz yazışmalar, oldukça teknik yazışmalardır. Bunların benzerini kısmen de olsa, İlhan Berk'in Enis Batur'a yazdığı mektuplarda şahit olmuştuk. Oktay Rifat'ta da buna benzer mektuplar vardır, özellikle Rifat'ın Yeditepe Yayınları'nın sahibi Hüsamettin Bozok ile çıkacak kitaplarıyla ilgili mektuplaşmaları örnek gösterilebilir. Necatigil'in sıklıkla yazıştığı kimseler, aslında onun edebiyat çevresinde kurduğu sahici ve dostane ilişkilere ışık tutuyor. Mütevazı bir kadrodan bahsedebiliriz. Sürekli yazıştığı isimler arasında; Tahir Alangu, Oktay Akbal, Salâh Birsal, Yüksel Pazarkaya, Kâmuran Şipal var. Ama varsa yoksa, Salâh Birsal ve Oktay Akbal. Yüksel Pazarkaya ile yazışmalarının yarısı Almancadan çevrilecek eserler bağlamında. Dar bir çevresi olduğu anlaşılıyor Necatigil'in. Daha doğrusu, etrafında az ve öz insan tutmayı seviyor gibi. Ama özellikle Salâh Birsal ile yazışmaları çok ayrı. Behçet Necatigil'in modern Türkçe şiirde ona poetika olarak en yakın şair Salâh Birsal'dir. Kuşaktaşırlar. Her ikisi de "yapılı" bir şiiri savunurlar. Geometrik algılama, şiirlerdeki tekrar dizeler, bu her iki şairin modern lirik şiirde yarattıkları geniş etkiyi tanımlıyor gibi. Salâh Birsal gündelik dilde yarattığı deformasyonlarla, yeni kelimeler üreterek, Garip ile modern lirik şiir arasında duran biricik bir noktaya işaret

olarak da Necatigil şiirinin “yeni” söylemiyle gelişen akortsuz sese nasıl vardığı ile ilgilidir. Elbette yazar, Necatigil şiirindeki teknik özellikleri açıklarken; nesnellik, dramatism, ironi gibi belli başlıklı özellikleri de sıralayacaktır. Tuhaf-tır, kitabın şaire dair teknik özellikleri incelediği kısımda, “çizgiden çizgiciklere” dair kısa bir notu da vardır. Aslında bu not, kitabın ilk yazısına atıflarda bulunur bulunmasına ama yazarın asıl varmak istediği yer, bizim açımızdan Necatigil şiirinde anlamın ertelenmesini veya anlamın sürekliliğini bozmak için (aynı zamanda ince çizgilerle bırakılan boşluklar sayesinde anlamın çoğaltılmasına da çıkan bir yöntem olarak da görebiliriz bunu) yapılmış bu ince çizgiler, Cöntürk açısından şairin “tekrara düşemesi” adına yapılmıştır. Eleştirmen burada, Necatigil’in mikro kozmos şairi olduğu için, kendini tekrarlamasının önemli bir handikap teşkil ettiği sonucuna varacaktır. Burasının pek anlaşılmadığını kabul etmeliyiz. Kendini tekrar etmenin, mikro kozmos veya makro kozmos şairi olmakla pek bir alakası yok gibi. Şiir dilinin gelişimi ve nihai biçimine dönüktür, Necatigil’in şiirlerinde kullandığı çizgiler. Oysa Cöntürk’ün bahsettiği mikro-makro karşıtlığı çoğunlukla şairin ideoloji ile mesafesini tanımlayan bir şey.

Hüseyin Cöntürk kitabındaki beş yazıda da, her bir yazıda birtakım ipuçlarını kitaba serpiştirerek, adeta bir puzzle’a varmaya çalışır gibidir. Her bölüm aslında bir başka bölüme atıf yapar veya onu da kapsar. Kitabın Necatigil ile ilgili son yazısı, “Necatigil’de Eşbenzeti” adını taşır. Ancak “eşbenzeti” diye verilen örnekler kaynağını, şairin söz sanatlarının poetikasından önemli bir yer tutmasına dair bir tespitten alır. Açıklama sonraya bırakılmıştır. Eşbenzeti başlığı altında şairin istiare ile olan biçimsel bağı sınıflandırılmıştır. Tevriye gibi söz sanatlarına dair kimi açıklamalar yapılsa da en çok istiare ele alınır. Mecaz, alegori, bağlantısız benzeti gibi sınıflandırmalar yoğun olsa da, aslında Cöntürk özellikle istiare ve mecaz veya kapalı söz gibi geleneksel söz sanatlarıyla şairin imgesel tekniğini masaya yatırdığını görürüz. Hüseyin Cöntürk’ün “Necatigil Üstüne” kitabı “erken” bir kitaptır; Necatigil şiirinin girdilerini çıktılarını iyi hesaplamış, vardığı ve geliştireceği biçime detaylı bir analizle yaklaşmış bir ilk kitap. İlk kitap olması elbette oldukça önemli; ancak Necatigil üstüne yazılmış kitaplar arasında bu denli “erken” bir kitap olmasına rağmen, hâlâ güncelliğini koruyor olması, Cöntürk’ün hem sezgilerinin hem de bakış açısının ne kadar tutarlı olduğunu kanıtlaması bakımından dikkat çekici.

...Ve bir not, Entelektüel şiir: Behçet Necatigil, “Şiirle Savaş” adlı denemesinde, “Entelektüel şiiri mi savunuyorum, öyleye benziyor” diye bir şerh düşer. (Behçet Necatigil, *Bütün Eserleri*, YKY-Delta, s.1263.) Yazısında böyle bir sonuca varmazdan önce, divan şiiri ile ilgili birtakım yorumlarda bulunur. Amacı sanatta ve şiirde yerleşmeye dönük bir vurgudan ibarettir. Bununla da bitmez, asıl vurgu yazının bütününe serpiştirilmiş; divan şiiri ve “klasik” şiir dilinin en önemli araçlarından biri olan söz ve anlatım sanatlarını bilmenin, ona yaklaşmanın, onu kullanmanın öneminden söz eder. Hatta Necatigil için bu söz sanatlarını bilmek, kültürel mirası, yani dilin mirasını sahiplenmek manasına gelir ve yazılacak şiire bunları dahil etmek nerdeyse zorunludur. Buna “kaynak etmek” diyor şair. Ve şiirin öğretilen bir şey olmasından hareketle bunun bir eğitim programı haline getirilmesinden dem vuru-yor. Bir de bir uyarıda bulunuyor, “...ve böyle bir eğitim, ancak kendi milletimizin şiir serüvenini, şiir tarihimizi yaşamakla, kavramakla sağlanır. Sadece zaman bakımından bize en yakın şairlerimizin verimlerini, çeviriler yoluyla, ya da asıllarından günümüz dünya şairlerini benimsemekle, onlara ben-zemek çabalarıyla gerçekleşmez bu eğitim.” (Behçet Necatigil, *Bütün Eserleri*, YKY-Delta, s.1262). Aslında

Hüseyin Cöntürk’ün “Necatigil Üstüne” kitabı “erken” bir kitaptır; Necatigil şiirinin girdilerini çıktılarını iyi hesaplamış, vardığı ve geliştireceği biçime detaylı bir analizle yaklaşmış bir ilk kitap. İlk kitap olması elbette oldukça önemli; ancak Necatigil üstüne yazılmış kitaplar arasında bu denli “erken” bir kitap olmasına rağmen, hâlâ güncelliğini koruyor olması, Cöntürk’ün hem sezgilerinin hem de bakış açısının ne kadar tutarlı olduğunu kanıtlaması bakımından dikkat çekici.